

EKSPERTU ATZINUMU KOPSAVILKUMS

Eksperti radošās industrijas izglītības pilnveides projekta izstrādē iesaistījās no 2008. gada marta un pēdējos atzinumus iesniedza novembrī. Darba grupās strādāja:

Latvijas eksperti: Jānis Brants, Mareks Birznieks, Ilze Kundziņa, Mihails Kopeikins, Diāna Pauna, Juris Griķis

Ārvalstu eksperti: Helēne Gerstere (*Helene Gerster*), Kartīna Androšina (*Katrin Androschin*), Eija Salmi, (*Eija Salmi*), Masajo Ave (*Masayo Ave*), Deivids Griffits, (*David Griffiths*), Martins Perns (*Martin Pärn*), Halims Šveiri (*Halim Choueiry*)

1. Visi eksperti uzskata, ka pusgada laikā nav iespējams izstrādāt ne izglītības vadlīnijas, ne programmas.

2. Kopumā pilnīgi visi eksperti kā galveno uzsvēra dizaina izglītības programmu veidošanu tandēmā ar Latvijas dizaina attīstības politiku. Tāpat eksperti kā svarīgu norāda rūpniecības – ražotāju, uzņēmēju piesaisti ne tikai programmu izstrādē, bet turpmāk arī to realizācijā.

3. Pozitīvi tiek vērtēts: dizaina kā prioritātes iekļaušana valsts attīstības dokumentos; lēmums izstrādāt programmas, izveidojot vienotas dizaina izglītības attīstības vadlīnijas; programmu izstrādes darba grupu komplektēšanas princips; programmu izstrādes darbs kopumā; tas, ka eksperti tiek pieaicināti darba procesā un iespēja diskutēt ar darba grupām.

4. Dizaina identitātes un politikas veidošanā jāņem vērā vēsturiskie (unikalitāte un kultūra) un pašreizējie izglītības, rūpniecības un kultūras apstākļi Latvijā. Lai to veiktu, jāveic padziļināti, kopsakarībās balstīti, pētījumi izglītībā, sabiedrībā un tautsaimniecībā. KM, IZM EM, apvienojot spēkus, paralēli dizaina attīstības politikas izveidei, jāveic minētie pētījumi un jāizveido to apkopojums, kā arī jāanalizē pētījumu rezultāti un secinājumi Latvijas un ārvalstu kontekstā.

5. Jādefinē potenciālās attīstības jomas un virzieni, kuros tuvākajā nākotnē pieprasījums varētu pieaugt, tālākajiem plāniem jābalstās uz šodienas situāciju. Jāveido regulāras apaļā galda diskusijas par dizaina attīstību, izglītību un izpēti (ieskaitot jaunus medijus) Latvijā. Pie viena galda aicināmi valsts, pašvaldības, industriju partneri, dizaineri un

mācībspēki. Tādējādi tiktu nodrošināta ne tikai atklāta diskusija, bet tas palīdzētu noteikt galvenos attīstības jautājumus, lai, pateicoties Latvijas dizaina veiksmi, padarītu Latviju par starptautisku konkurētspējīgu valsti. Šādās diskusijās jāaicina arī starptautiskie eksperti.

6. Balstoties uz Latvijas dizaina unikalitātes detalizētu izpēti, jāpozicionē Latvijas amatniecības mantojums un Latvijas dizains, kā arī apzināti un mērķtiecīgi jāveido tam zīmols.

7. Izglītības kvalitāte profesionālajā vidējā līmenī (kā piemērs ņemta Rīgas Dizaina un mākslas skola, kurā eksperti pavadīja vienu dienu, iepazīstoties ar studentu izstrādātajiem darbiem un satiekoties ar pasniedzējiem), ir ļoti augstā līmenī. Problēma Eiropas mērogā ir tāda, ka šie studenti pēc absolvēšanas nevar uzreiz pieteikties maģistrantūras studijām – studijas var turpināt tikai izglītības institūcijā, kas piedāvā bakalaura izglītību.

8. Apsvērt iespēju Latvijā izveidot politehnisko dizaina un mediju izglītības iestādi (3 gadu studijas, atsaucoties uz Boloņas procesu). Valstij un industrijai jābūt ieinteresētai, lai to izveidotu abas puses. Vai arī pašreizējā vienas-universitātes sistēma jāsakārto tā, lai, piemēram, Latvijas Mākslas akadēmijas mācību programmu pilnveidē stiprāk būtu atspoguļota sabiedrības loma, izveidojot konsultatīvo padomi dizaina un mediju mācību programmu attīstībai. Šajā konsultatīvajā padomē varētu būt arī dažādi eksperti no industrijas, pašvaldības, valdības un ārvalstīm.

9. Nepieciešams veidot saikni starp dizaina izglītību un Latvijas uzņēmumiem. Ideāli, ja praktiskā apmācība kļūst par neatņemamu izglītības daļu ikvienam studentam. Augstākajā izglītībā studentiem jābūt iespējai vismaz vienreiz mācību procesā „likt soli” ārpus skolas un iepazīt biznesa vai industrijas vidi no iekšpuses. Biznesa uzņēmumiem un ražotājiem jāsniedz valsts atbalsts (finansējuma piesaistīšana), piedāvājot studentiem prakses vietas vai atbalstu dizaina projektiem kā sponsoriem vai padomdevējiem. Sadarbības uzsākšanai ar ražotājiem, iniciatīva pašreizējā situācijā jāuzņemas izglītības iestādēm.

10. Jāidentificē dažus ievērojamus „signāluguns projektus”, kurus būtu īpaši jāreklamē. Šādus projektus jāizstrādā sadarbojoties dizaina skolām, izvēlētiem Latvijas uzņēmumiem un ārvalstu ekspertiem. Jāakcentē nozīmīgi projekti, kas būs interesanti gan Latvijas presei gan sabiedrībai.

11. Robežas starp tādām savstarpēji atšķirīgām jomām kā dizains, māksla, lietišķā māksla u.c. mainās, un cilvēki, kas šajās jomās darbojas, aizvien vairāk un vairāk kļūst (priekšmetu) radītāji. Lai pielāgotos šai mainīgajai situācijai, ir būtiski piedāvāt studentiem pārejas jeb pirms-mācību gadus, kas ļautu tiem veikt šīs nepieciešamās pārejas.

12. Jāatrod metodes un programmas rūpniecības un publiskā sektora izglītošanai. Jāorganizē semināri, darbnīcas un konferences. Līdztekus jāveido mūžizglītības un tālākizglītības piedāvājums profesionālajiem dizaineriem. Tas palīdzēs radīt aktīvu dizaina kultūru un radīt pieprasījumu pēc topošajiem dizaina speciālistiem.

13. Latvijas tautsaimniecībai ir vajadzīgi daudzi labi amatnieki, tehniķi un uzņēmēji ar sapratni par dizainu, bet ne tik daudzi profesionāli dizaineri. Varbūt izdevīgāk ir investēt valsts naudu perspektīvu dizaineru apmācībai un praksei prestižās dizaina skolās ārzemēs (domāju maģistra un tālāko līmeni), nevis mēģināt uz vājas bāzes radīt piem. Doktorantūras programmu dizainā. Tas var izrādīties dārgi un diletantiski. Prestižās dizaina skolas beigušie profesionāļi arī ar laiku varētu veidot profesionālu dizaina un dizaina izglītības pamatu. Viņiem arī būtu globāls skatījums, kontakti un starptautiska pieredze.

14. Pašlaik Latvijā eksistē tādas izglītības programmas kā Funkcionālais dizains un Datordizains. Šie nosaukumi ir maldinoši un neko nenozīmē, bet tieši programmu nosaukumi ir svarīgi, ja mēs gribam nodot skaidru vēstījumu. Dizains jau pēc savas būtības ir funkcionāls, pretējā gadījumā mēs nemaz nerunājam par dizainu. Dators ir katra dizainera laikmetīgs darbarīks. Ja tas nozīmē grafisko dizainu, tad kāpēc to tā arī nesauc? Vai varbūt tas ir jauns mediju vai saskarnes dizains? Šķiet, ka viena no vispopulārākajām tēmām ir reklāmdizains. Vai tas nozīmē grafisko dizainu? Kāpēc valstij tik ļoti jāatbalsta tāda reklāmas nozare?

15. Lai mainītu dizaina izglītības saturu, katru programma jāizvērtē un jāorganizē atbilstoši darba tirgus prasībām, lai absolventiem būtu skaidrs priekšstats par savu profesiju. Pašlaik profesionālās izglītības sfērā lielākā daļa laika tiek veltīta amatniecības un lietišķās mākslas apguvei. To tikai sauc par dizainu. Vajadzētu apspriest dizaina un amatniecības lomas. Ne jau tāpēc, ka viena joma būtu labāka par otru, bet lai būtu skaidri mērķi.

16. Cilvēks, kas pēc vidusskolas beigšanas trīs gadus ir mācījies dizainu, nav gatavs „organizēt uzņēmumu un biroju speciālistu darbu” (koledžas līmenis) vai „izveidot zinātniskās analīzes spējas”, vai „veidot zināšanu, spēju un kompetenču kopumu, kas nodrošina radošu un pētniecības darbu izvēlētajā dizaina jomā” (bakalaura līmenis). Bakalaura grāda ieguvēji neveic zinātnisko pētniecību. Viņi veido attiecīgas kvalifikācijas darbaspēku, kas pašizglītosies vai iestāsies maģistrantūras programmā, kas sagatavo

vadītājus. Koledžas līmeņa izglītība pēc savas būtības ir profesionāla izglītība, kas atšķiras no bakalaura līmeņa izglītības. Divu līdz trīs gadu laikā studentus nevar sagatavot par nozares līderiem un vadītājiem, tai pašā laikā apgūstot arī profesionālās iemaņas. Pārāk augstu centienu iekļaušana mācību programmās varētu izraisīt pretēju efektu, t.i., dizaina izglītības stiprināšanas vietā tās vērtība tiktu samazināta.

17. Vairumā augstākās izglītības iestāžu dizaina pētniecība tiek uzskatīta par galveno katalizatoru. Pētniecība ir jāsāk. Ierosinātais Dizaina institūts būtu ļoti noderīgs, ja tas būtu cieši saistīts ar citu augstskolu pasākumiem. No otras puses, nepieciešams atrast prioritāras pētniecības tēmas, kas pavirzītu uz priekšu Latvijas dizainu.

18. Vēl viens svarīgs vērā ņemams jautājums ir tiesiskais regulējums, kas jāņem vērā, veicot dizaina uzņēmējdarbību un īstenojot augstskolu projektus. Augstskolām kopā ar profesionālām iestādēm vajadzētu izstrādāt šos nozares tiesiskos standartus.

Acīmredzamākā kļūda pēdējos desmit gados bija izglītības programmu orientēšana tikai uz studentu individuālās jaunrades veidošanu, nevis uz to, lai iemācītu izmantot kreativitāti sadarbībā ar citu jomu ekspertiem plašākā kontekstā. „Radošā industrija” jau desmit gadus ir bijis jauks, optimistisks un sapņaini maģisks vārdu salikums. Šodien, kad saskaramies ar naudas spēles ēras beigām, kas novedusi pie milzīgas ekonomiskās krīzes pasaulē, mums jāzina, ka tā nozare, kas izdzīvos šajā krīzē, būs tikai „radošā industrija, ko atbalsta oriģināls novatorisms”.